

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ

Удосконалено методичне забезпечення бухгалтерського обліку операцій з фінансовими інвестиціями, виходячи з етапів їх життєвого циклу (придбання, знаходження у портфелі інвестора, вибуття), що забезпечує повне відображення у фінансовій та внутрішній бухгалтерській звітності інформації про об'єкти, що виникають в ході фінансового інвестування

Ключові слова: фінансові інвестиції, життєвий цикл фінансових інвестицій, метод участі в капіталі

Постановка проблеми. Концепція життєвого циклу (стадіальності розвитку) вперше з'явилася у працях філософів та економістів XIX ст. [4, с. 310]. В сучасних умовах господарювання розгляд об'єктів з позиції їх життєвого циклу став традиційним для таких сфер дослідження, як маркетинг, менеджмент, біологія. Традиційним є вживання таких виразів, як життєвий цикл організації, життєвий цикл проекту, життєвий цикл товару, життєвий цикл інновацій, життєвий цикл клітини тощо. Необхідність проведення досліджень за вказаними напрямками в економічній сфері обумовлена вимогами, які висуваються в сучасних умовах господарювання до кількісного та якісного наповнення інформації, необхідної для прийняття як оперативних, так і стратегічних управлінських рішень. В цьому контексті вважаємо доцільним розкриття життєвого циклу фінансових інвестицій, необхідність дослідження якого обумовлена застосуванням ефективних підходів до їх управління на різних етапах. Це, в свою чергу, вимагає розробки нових підходів до обліку операцій з фінансовими інвестиціями, направлених на створення інформаційних потоків, що дозволять приймати рішення з урахуванням особливостей їх життєвого циклу. Крім того, врахування особливостей розвитку операцій з фінансовими інвестиціями на кожному етапі життєвого циклу дозволить керівництву швидко адаптуватись до мінливих умов зовнішнього та внутрішнього середовища та проявляти динамічність, необхідні для стабільного росту підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблематики бухгалтерського обліку операцій з фінансовими інвестиціями приділено багато уваги у науковій та практичній фаховій літературі. Зокрема, питання облікового відображення процесу фінансового інвестування досліджувалися такими науковцями як: М.І. Бондар, І.В. Волошин, Я.В. Голубка, О.О. Гончаренко, З. Гуцайлюк, З.В. Задорожний, Б.А. Засадний, В.Г. Козак, Я.Д. Крупка, Л.І. Лук'яненко, В.В. Морозюк, О.В. Небилцова, М. Щирба та інші. Проте жоден з авторів не розглядав розв'язок наведеної вище проблематики з позиції життєвого циклу фінансових інвестицій.

Метою даної статті є визначення та надання характеристики етапів життєвого циклу фінансових інвестицій, розгляд особливостей облікового відображення операцій з фінансовими інвестиціями відповідно до етапів їх життєвого циклу.

Таблиця 1. Характеристика етапів життєвого циклу фінансових інвестицій

№ з/п	Назва етапу	Характеристика
1.	Придбання	Перший етап носить, в основному, інформаційний та оглядовий характер. Пошук різноманітних варіантів вкладень можуть здійснювати як спеціально створені підрозділи, так і залучені суб'єкти
2.	Знаходження у портфелі інвестора	Значна увага керівництва приділяється даному етапу, що обумовлено тим, що безпосередньо на ньому підприємство-інвестор досягає ту мету, заради якої і здійснювалось вкладення. Це обумовлює те, що основне завдання цього етапу полягає у розробці заходів, за допомогою яких можна суттєво збільшити його тривалість
3.	Вибуття	Відбувається списання фінансових інвестицій з балансу підприємства у зв'язку з їх реалізацією, невідповідністю вимогам визнання активів

Оскільки не можливо встановити скільки часу триває кожен з етапів, необхідним є своєчасне задоволення вимог керівництва для прийняття ними виважених рішень щодо управління фінансовими інвестиціями. Це можливо досягнути завдяки належній організації бухгалтерського обліку операцій з вказаним об'єктом.

Викладення основного матеріалу. Перед тим, як визначити особливості бухгалтерського обліку операцій з фінансовими інвестиціями, слід уточнити поняття життєвого циклу фінансових інвестицій та його етапів. Враховуючи новизну даної теми, розглянемо існуючі підходи щодо трактування життєвого циклу відносно товару. Так, під життєвим циклом товару розуміють часовий інтервал ринкового життя товару, що складається із декількох послідовних етапів, кожний із яких характеризується істотними відмінностями у обсягах збуту товару та прибутку який він приносить підприємству [3, с. 170]. Щодо фінансових інвестицій, то, на нашу думку, їх життєвий цикл охоплює загальний період часу від моменту здійснення витрат, пов'язаних з їх придбанням, до списання з балансу. Причому визначальним, на нашу думку, є саме той факт, що слід починати розглядати життєвий цикл не від моменту зарахування фінансових інвестицій на баланс, а саме від моменту, коли прийнято рішення про доцільність вкладення. Це обумовлено тим, що вже в цей час виникають витрати, пов'язані з придбанням фінансових інвестицій, які в подальшому згідно діючого П(С)БО 12 "Фінансові інвестиції" слід включати до первісної вартості.

Якщо розглядати життєвий цикл продукту, то, як правило, для цілей планування, аналізу і оптимізації витрат виділяють три його основні етапи (послідовні цикли):

- цикл дослідження, розробки і проектування;
- виробничий цикл;
- цикл післяпродажного обслуговування, виведення продукту з ринку і утилізації [5].

На основі визначених етапів та зважаючи на специфіку здійснення операцій з фінансовими інвестиціями, опишемо життєвий цикл останніх. Враховуючи витрати, які несе інвестор в процесі здійснення фінансових інвестицій, та інформацію, яку він хоче отримувати для забезпечення здійснення ефективної інвестиційної політики виділено три етапи життєвого циклу (таблиця 1).

Враховування особливостей здійснення операцій з фінансовими інвестиціями на кожному з етапів їх життєвого циклу (придбання, знаходження в портфелі інвестора, вибуття) дозволить визначити напрями удосконалення їх оцінки та облікового відображення (рис. 1).

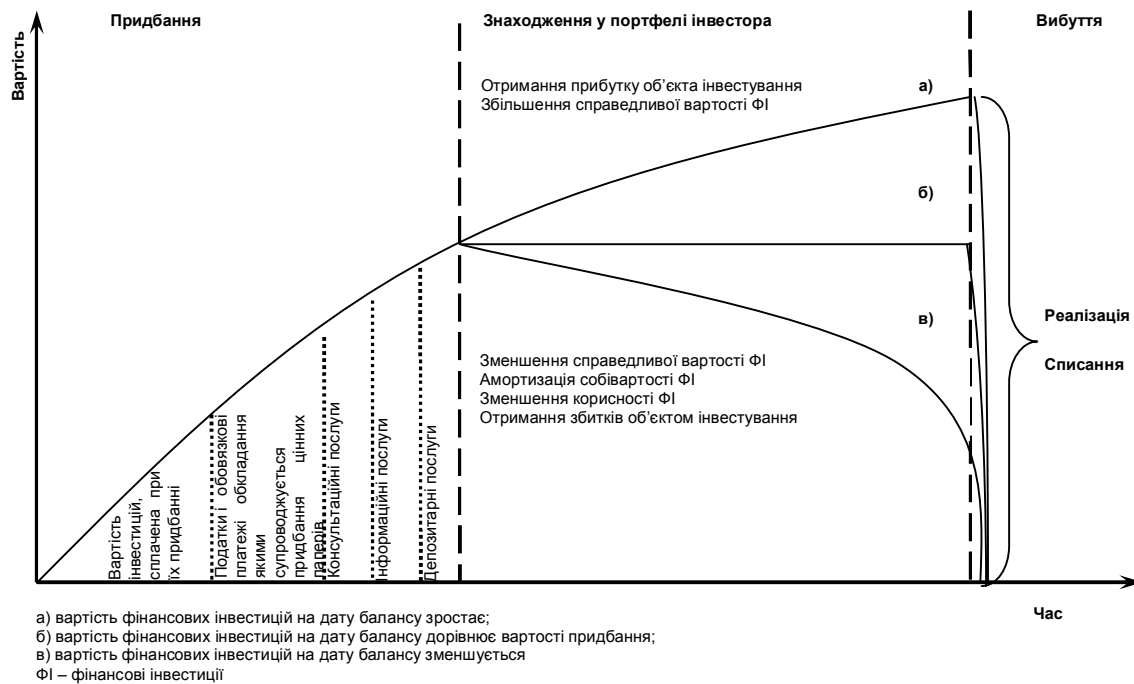

Рис. 1. Життєвий цикл фінансових інвестицій та визначення їх вартості

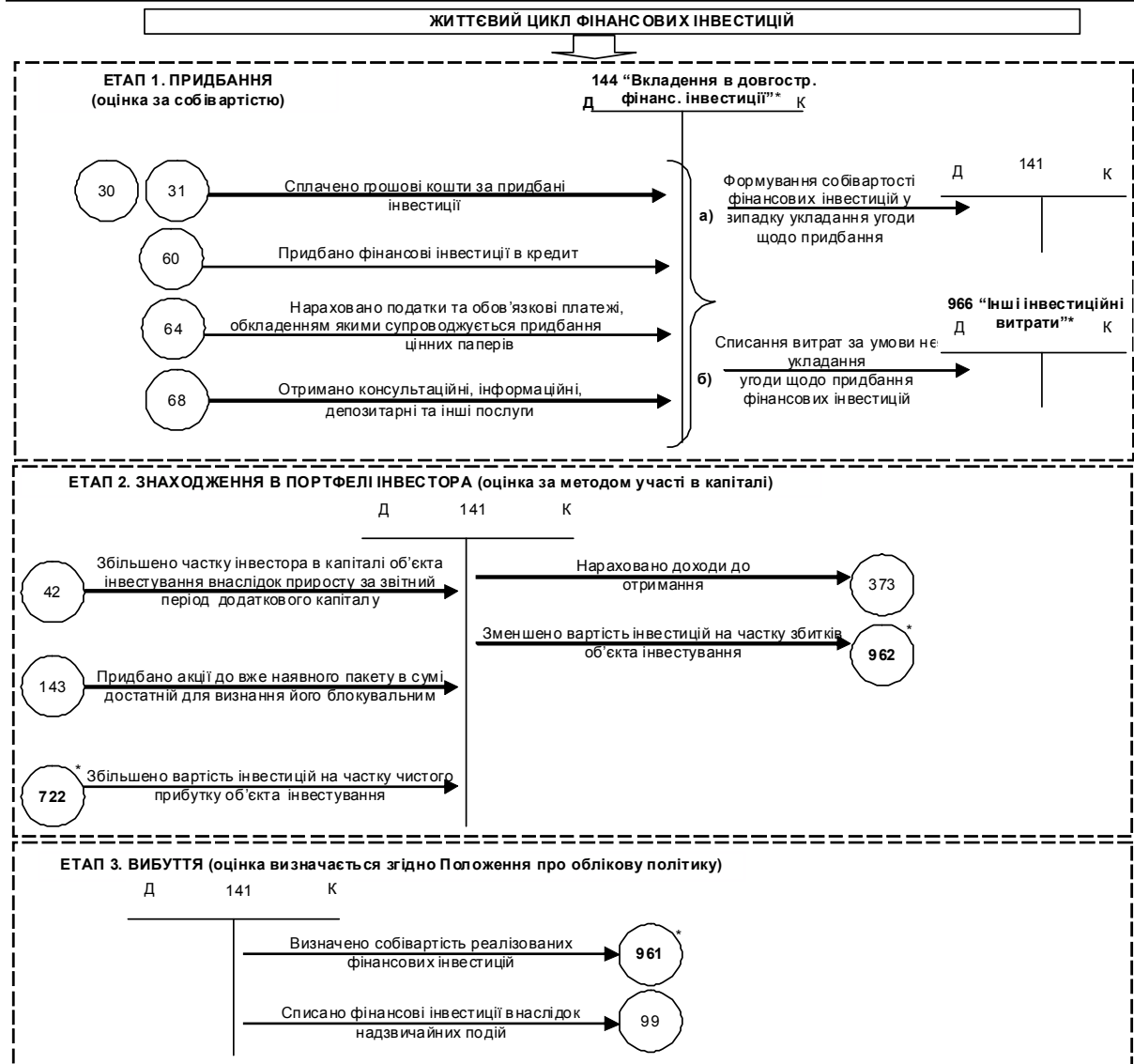
Критичний огляд нормативних документів та існуючої практики засвідчив наявність проблемних питань щодо формування первісної вартості фінансових інвестицій на першому етапі життєвого циклу. З метою вирішення даного питання в роботі запропоновано відкриття субрахунків 144 "Вкладення в довгострокові фінансові інвестиції" та 353 "Вкладення в короткострокові фінансові інвестиції". Такий підхід дозволить накопичити на окремому субрахунку понесені при придбанні фінансових інвестицій витрати (оплата консультаційних, депозитарних, інформаційних послуг), які неможливо безпосередньо включити до їх первісної вартості. Адже виникнення таких витрат та фактичне придбання фінансових інвестицій не відбувається в один період часу. Якщо такі витрати включати до первісної вартості фінансових інвестицій одразу, то це призведе до порушення такого принципу бухгалтерського обліку, як обачність. За умови, що угода щодо придбання фінансових інвестицій відбудеться, зазначені витрати слід відносити на відповідний субрахунок до рахунку 14 "Фінансові інвестиції", а в іншому випадку доцільно їх віднести до витрат звітного періоду, зокрема на запропонований субрахунок 966 "Інші інвестиційні витрати" (рис. 2).

Пропозиції щодо відкриття субрахунків 144 та 353 не суперечать п. 4 Положенню (стандарту) бухгалтерського обліку 12 "Фінансові інвестиції": "Собівартість фінансової інвестиції складається з ціни її придбання, комісійних винагород, мита, податків, зборів, обов'язкових платежів та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансової інвестиції" [2]. Це обумовлено тим, що запропоновані субрахунки використовуються до того моменту, поки фактично буде укладено договір на придбання фінансових інвестицій, після чого накопичені

витрати будуть віднесені до складу конкретних придбаних фінансових інвестицій. Потреба у відкритті субрахунків 144 та 353 визначена також ще й тим, що, завершуючи пошук об'єкта вкладення, інвестор може придбати декілька пакетів цінних паперів, які слід відобразити на різних субрахунках рахунків 14 та 35. Саме тому доцільним є накопичення витрат, понесених при придбанні фінансових інвестицій, на окремому субрахунку з подальшим розподілом та віднесенням до первісної вартості фінансових інвестицій.

Незважаючи на те, що від 09.12.2011 р. затверджено новий План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, в якому передбачено тільки синтетичні рахунки першого порядку, більшість підприємств на даному етапі веде облік з використанням Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291, зареєстровану в Міністерстві юстиції України 21.12.1999 р. за № 893/4186 [1]. Таким чином, впровадження наведених пропозицій є цілком реальним на практиці.

Враховання особливостей життєвого циклу фінансових інвестицій дозволить удосконалити методику бухгалтерського обліку операцій з фінансовими інвестиціями, визначити на кожному з етапів розрізи необхідної для прийняття виважених рішень інформації, а також забезпечить повне відображення в фінансовій та внутрішній бухгалтерській звітності інформації про об'єкти, що виникають в ході фінансового інвестування.

*запропоновані субрахунки

Рис. 2. Запропонований порядок облікового відображення життєвого циклу фінансових інвестицій (на прикладі довгострокових фінансових інвестицій пов'язаним сторонам, що обліковуються за методом участі в капіталі)

Висновки та перспективи подальших досліджень. Правильно організований облік фінансових інвестицій створює передумови для фінансової стабільності підприємства та його виживання в умовах ринкової економіки. Проте діюча методика бухгалтерського обліку операцій з фінансовими інвестиціями не відповідає особливостям здійснення таких операцій. У зв'язку з цим фінансові інвестиції не достатньо повно відображаються у фінансовій звітності підприємства. Дослідження етапів життєвого циклу фінансових інвестицій (придбання, знаходження у портфелі інвестора, вибуття) дозволило визначити склад витрат, які виникають на кожному етапі, та обґрунтувати порядок їх відображення на окремих субрахунках, що забезпечить повне систематизоване відображення в фінансовій та внутрішній бухгалтерській звітності інформації про фінансові інвестиції підприємства.

Список використаних літературних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 "Фінансові інвестиції",

затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26 квітня 2000 року № 91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00. 3. Поплавська Ж.Ф. Сутність життєвого циклу підприємств та фактори, що впливають на його формування / Ж.Ф. Поплавська, Т.В. Доненко // Науковий вісник НЛТУ України. Збірник науково-технічних праць. – 2008. – вип. 18.8. – С. 169-175. 4. Рутинський М. Концепція життєвого циклу територіальної рекреаційної системи в сучасному теоретичному арсеналі рекреаційної географії / М. Рутинський // ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ. Серія геогр. – 2010. – Вип. 38. – С. 310-317. 5. Скрипник М.І. Життєвий цикл і методи калькулювання за стадіями / М.І. Скрипник // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – № 1(51).

ГРАБЧУК Ірина Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

ПОНОМАРЕНКО Євгенія Броніславівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції: 24.08.2012 р.